

Agro-Turizm Kapsamında Permakültür' ün Uygulanabilirliği ve Geliştirilmesi: Belentepe Permakültür Çiftliği Örneği

Selma Tatar^{1*}

Nermin Olay²

1 Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, Muğla

2 Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, Muğla

* Sorumlu Yazar:

Email: selmatatar@mu.edu.tr

Geliş Tarihi: 29 Ekim 2015

Kabul Tarihi: 15 Aralık 2015

Özet

Sürdürülebilir turizm, 21. Yüzyılda değişen tüketici istekleriyle birlikte önem kazanan bir kavram haline gelmiştir. Günümüzde turistlerin, daha eğitilmiş ve bilinçli bir hale gelmesiyle- kitle turizminden uzaklaşarak özel ilgi turizmi çeşitlerine yönelindikleri görülmektedir. Bu kapsamda sürdürülebilir turizmi gerçekleştirebilecek bir potansiyele sahip olan agro-turizme olan talebin artacağı ifade edilmektedir. Tarıma elverişli alanların plansız turizm faaliyetleri nedeniyle kullanışsız hale gelmesi sonucunda- tarım ve turizm kavramlarını bir araya getiren agro-turizm kavramı giderek daha da önem kazanmaktadır. Türkiye' de yeni bir kavram olan Permakültür, sürdürülebilir ve etik bir yaklaşımla içinde bulunduğu çevreyi zenginleştirebilmesini, ihtiyaçlarını karşılayabilmesini, ekonomik ve sağlıklı yaşayabilmesini amaçlayan, ekolojik alanlar tasarlamayı içeren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekleştirilen çalışma kapsamında agro-turizm ve permakültür kavramları ele alınmıştır. Permakültür uygulamaları yapan, Bursa'nın Osmangazi ilçesinde yer alan Belentepe Permakültür Çiftliği sorumlusu ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Agro-turizm, Permakültür, Permakültür Çiftliği

Applicability of Permaculture and Development in the Context of Agro-tourism: Belentepe Permaculture Farm Case

Abstract

Sustainable tourism has become a popular concept with the new demands of customers in 21st century. Nowadays, it is observable that Tourists have become more interested in special interest tourism types by moving away from mass tourism as a result of becoming more educated and informed. Thereby, it is figured out that the demand for agro-tourism which has the potential to establish sustainable tourism is to increase. Agro-tourism concept, which compounds the agriculture and tourism concepts, becomes more and more significant as a result of destruction of arable lands due to unplanned tourism activities. Permaculture, a new unique ethical concept in our country, which is considered as an approach that aims to create ecological lands on agricultural lands to be self-sufficient, ability to meet the needs of environment in a healthy and economical way, the creation of sustainable living spaces, protecting and enhancing the environment. Within the scope of this study, permaculture and agro-tourism concepts were investigated. Interviews with the supervisor of Belentepe Permaculture Farm in Osmangazi/ Bursa which uses permaculture applications were made. In this study, one of the qualitative research methods, face-to-face interview method was implemented.

Keywords: Agro-tourism, Permaculture, Permanent Agriculture Farm

GİRİŞ

Dünyanın en hızlı büyüyen sektörlerinden biri olan turizm, 21. yüzyıla damgasını vuran, dünyanın temel hizmet sektörlerinden biri durumundadır. WTO (Dünya Turizm Örgütü) verilerine göre 2020 yılında uluslararası turizm hareketlerine katılan kişi sayısının 1,6 milyara ve turizm gelirlerinin de 2 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir [10]. Bacasız sanayi olarak da bilinen turizm sektörüne, küresel ekonomide ülke ekonomilerinin, karşılaştıkları dar boğazları aşmada öncelikle başvurulmaktadır. İlk medeniyetlerin kurulduğu Türkiye coğrafyası doğal, tarihi, kültürel zenginlikleriyle bir turizm cenneti özelliği taşımaktadır. Ülkenin sahip olduğu bu büyük turizm potansiyelini, sürdürülebilir turizm politikalarıyla geleceğe taşıması gerekmektedir [9]. Çevresel faktörler kapsamında, kirliliğin fiziksel çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi ve mineraller

gibi kıt olan fiziksel kaynakların korunmasına ihtiyaç duyulmaktadır [7].

Doğaya dayalı özel ilgi turizmi çeşitlerinden olan agro-turizm, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılmasını sağlayabilecek bir turizm çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında agro-turizm, çevreye duyarlılık ve sürdürülebilirlik konularında büyük önem arz etmektedir. Agro-turizm, stresli şehir hayatından uzaklaşarak doğa ile baş başa kalmayı sağlamak ve bilinç ve eğitim seviyesi yüksek turistler tarafından tercih edilmektedir.

Permakültür sistemi, kendi kendine yetebilen sürdürülebilir yaşam alanları yaratma ve bu amaçla doğayı koruyup ve geliştirirken, permakültür tasarımlarının kullanılmasına dayalı bir sistemdir. Doğası gereği, permakültür ve agro-turizm uygulamaları çevreye olan duyarlılığın artırılmasında önemli bir yer teşkil etmektedir [2].

Bu çalışmada Agro-turizm ve Permakültür konuları ile

ilgili genel bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, örnek olarak verilen, Bursa'nın Osmangazi ilçesinde yer alan Belentepe Permakültür Çiftliği sorumlusuyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sunulmaktadır.

AGRO-TURİZM

Kitle turizminin olumsuz etkileri, turistlerin tercihlerindeki değişimler ve bilinç seviyesinin yükselmesi çevreye duyarlı ve sürdürülebilir turizm türlerinin ortaya çıkmasında etkili bir rol oynamıştır. Smith ve Eadington'a (1992) göre; turizm, kitle turizmi ve alternatif turizmin bir sentezidir. Kitle turizmine katılan çok sayıda turist popüler tatil destinasyonlarını tercih etmektedir [5]. Özel ilgi turizmi çeşitleri, yerel halk yaşamını ve kültürünü merak eden, iletişim kuran, doğal çevreye duyarlı bir turizm türüne vurgu yapmaktadır. Kırsal alanda gerçekleştirilebilecek özel ilgi turizm türleri de çevreye duyarlılık ve sürdürülebilirlik kapsamında bulunmaktadır. Kırsal alanlarda yapılabilecek turizm türleri ve faaliyetleri arasında çitlik turizmi, kuş gözlemciliği, dağcılık, yayla turizmi, av turizmi, akarsu turizmi, agro-turizm, macera turizmi, eko turizm örnek olarak gösterilebilir.

Agro-turizmin başlangıcı 1800'lü yılların sonuna dayanmaktadır. Agro-turizmle ilgili ilk faaliyetler, kentte yaşayan insanların, şehir yaşantısından uzaklaşmaları ve akrabalarını ziyaret etme amacı ile kısa süreli ziyaretlerini kapsamaktadır. Otomobilin icadından sonra insanların kırsal alanlara ziyareti de kolaylaşmış ve artmıştır. 1960 ve 1970'lerde at biniciliği, çiftlik hayvanı besleme popüler hale gelmiştir. 1980 ve 1990'larda ise çiftlik tatili, oda kahvaltısı olarak geceleme ve ticari çiftlik turları popüler olmuştur. Tüm bu eğilimlere rağmen kırsal turizmin son yirmi yıl içerisinde yaygınlaştığı söylenebilir. İnsanların daha kısa süreli tatile çıkmaları, arabaları ile daha fazla seyahat etmeleri, iş seyahatleri ile tatili birleştirmeleri, tecrübelerini çeşitlendirmeleri, ailece seyahat ederek köklerini arama istekleri gibi etkenler kırsal turizmin yaygınlaşma nedenleri arasında gösterilebilir [5].

Çiftlik, şehirlerde yaşayan insanlar için farklı bir semboldür. O, doğanın sırlarını bilen insanın evi, hayvan sürülerinin yaşam yeri, taze ve doğal ürünlerin iştahla yendiği otantik bir ortamdır. Tarım turizmi kapsamında insanlar, gıda ürünlerinin ekilmesini, bakımını ve hasadını tecrübe etmekte, doğayla iç içe olma fırsatını yakalamaktadır. Bunun yanında tarım alanlarında çalışma, binek hayvanlarla geziler yapmakta, kendi sütlerini sağmakta veya yumurtalarını toplamaktadırlar. Bu şekilde ataları için son derece normal olan deneyimleri doğal ortamında görme ve deneme olanağı bulmaktadırlar [9].

Agro-turizm ya da diğer adıyla tarım turizmi, uluslararası turizmin gelişmesi sonucu tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirildiği ve doğal çekiciliklere sahip alanlarda ortaya çıkmıştır. Agro-turizm, çoğunlukla kırsal alanda yapılan tüm turizm faaliyetini kapsamakta ve kırsal turizmle benzerlik göstermektedir. Tarım turizmi kırsal turizmin bir alt dalı olarak tanımlanmaktadır. Buna göre kırsal turizm genelde kırsal çevreye bağlıdır, tarım turizmi ise ekili alana ve çiftçiye bağlıdır. Genel olarak tarım turizmi, sürdürülebilir turizmin gelişimini sağlayan, çevreye duyarlı, bölgelerin yerel ve kültürel mirasına ve otantik özelliklerine değer veren bir turizm çeşididir. Tarımsal alanlar, tarımsal meslekler, yöresel ürünler, geleneksel mutfak ve insanların günlük yaşamı ile ilgili turistlere katılım ve bilgi edinme olanağı veren ve turistlere gezme, öğrenme ve keşfetmenin zevkine varabilecekleri çeşitli kırsal aktiviteler sunan bir turizm türüdür [6].

Agro-turizmin hem arz kaynağı durumundaki yerel halka hem de ziyaretçilere sağladığı birçok fayda vardır. Özellikle agro-turizmin yerel halka sağladığı istihdam özelliği göze çarpmaktadır. Agro-turizm ile yerel halk yeni iş imkânlarına kavuşurken özellikle kadın iş gücü ön plana çıkmaktadır. Atıl durumdaki kadın iş gücü aktif konuma geçerek ekonomiye katkı sağlayacaktır. Agro-turizm ile iş olanakları elde eden yerel halk dolayısı ile büyük şehirlere göç etmeyecek, köyünde kalıp tarımsal faaliyetlerini sürdürmeye devam edecektir. Agro-turizmin ekonomik getirilerin yanı sıra sosyal etkileri de görülmektedir. Yerel halkın turist ile etkileşimi doğrultusunda yeni kültürlerle tanışması, kaynaşması ve bu kültürlerin iyi yönlerini kendilerine entegre etmesi mümkün olmaktadır.

Agro-turizmin bir diğer yararı da kırsal kültür ve mirasın korunmasını sağlamaktır. Yerel yörede yaşayan kadınların el yapımı ürünleri, ekonomik ürün haline dönüşmektedir. Reçel yapımı, el yapımı sabunlar, yöresel yemekler, yöreye özgü el işleri ve hediyelik eşyalar yöreye ekonomik katkı sağlamaktadır [5].

Son dönemlerde ülkemize yönelik uluslararası turizm hareketlerindeki artışa bağlı olarak oluşan ek talep beraberinde turizm sektörüne bağlı olarak tarım sektörünün de gelişmesine neden olmaktadır. Turizm ve tarım sektörünün bütünleşmesi özellikle coğrafi ve iklim yapısının avantajı dolayısıyla Türkiye agro-turizm uygulamaları açısından öne çıkmaktadır. Turizmin geliştiği bölgelerde tarımla geçinen yerel halk, verimli tarım alanlarını turizm işletmelerine bırakmamalı, verimli alanlarda tarım, verimsiz alanlarda ise turizm ve rekreasyon amaçlı faaliyetler gerçekleştirmelidir [6].

Turizm pazarının gittikçe daha "yeşil" bir pazar hale geldiği konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır. Greenpeace ve World Wildlife Fund for Nature (WWF) gibi çevre örgütlerinin artması çevre konusundaki endişelerin arttığını göstermektedir. Gerçekten de sanayileşmiş dünya vatandaşlarının %85'inin çevre sorunlarının bir numaralı kamu problemi olduğuna inandıkları tahmin edilmektedir [14].

PERMAKÜLTÜR

Permakültür, sürdürülebilir insan yerleşimleri yaratma amaçlı bir tasarım sistemidir. Permakültür bileşik bir sözcük olarak "permanent agriculture" kalıcı tarım ve "permanent culture" kalıcı kültür anlamına gelmektedir. Permakültür sisteminin kurucusu olan Bill Mollison, permakültürü, kavramsal, maddi ve stratejik bileşenleri tüm canlıların yararına işleyen bir örüntü halinde bir araya getirme sistemi olarak tanımlamaktadır. Burada amaç, kendi ihtiyaçlarını karşılayan, çevresini sömürmeyen veya kirletmeyen, dolayısıyla uzun vadede sürdürülebilir, ekolojik olarak sağlıklı ve ekonomik olarak uygulanabilir sistemler yaratmaktır. Permakültür, mümkün olan en küçük alanı kullanarak şehir ve köyler için yaşamı destekleyen bir sistem oluşturmak amacıyla, arazinin ve yapıların karakteristiğini bitki ve hayvanların doğal özellikleriyle bir araya getirmektedir. Permakültür, insanların ihtiyaçlarını karşılarken, temel haklara erişmek için muhtaç oldukları doğaya zarar vermek yerine onu besleyip onarmalarını mümkün kılacak olgun ve etik bir davranış mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Permakültür, Bill Mollison ve o zamanlar onun öğrencisi olan David Holmgren tarafından 1974 yılında, ağaçlar, çalılar, otlar, mantarlar ve kök bitkilerini içeren çeşitli ürün ve çok yıllık türlerin baskın olduğu bir bitkilendirilmeden oluşan bir sürdürülebilir tarımsal sistem çerçevesi olarak ge-

liştirilmiştir [11]. Permakültür, permanent (kalıcı) agrıkültür (tarım) olarak başlasa da, her şeye uygulanabilmektedir. Günümüzde daha çok kalıcı kültür olarak görülmektedir. Kap-sadığı alanlar; inşaat, şehir planlaması, su sağlama ve su arıtma olduğu gibi ticari ve ekonomik bir sistem de permakültür dahilinde bulunmaktadır. Sürdürülebilir yaşam alanlarının biçimlendirilmesi olarak da tanımlanmaktadır [13].

Permakültürün kurucusu Bill Mollison'un en önemli ilham kaynaklarından biri, doğal tarımın öncüsü, Ekin Sapı Devrimi kitabının yazarı olan Masanobu Fukuoka'dır. Masanobu Fukuoka, güney Japonya'da Shikoku adasında yaşayan bir çiftçi/filozoftur. Fukuoka'nın çiftçilik tekniği oldukça az olarak yabancı otların yolunmasına gerek duymakla birlikte, hiçbir makineye ve kimyasala gerek duymamaktadır. Top-rağı sürmemekte veya önceden hazırlanmış karışım kullanmamakta ve yine de meyve bahçesindeki ve tarlalarındaki toprağın durumu her yıl daha da iyiye gitmektedir. Fukuoka'nın yöntemi kirlilik yaratmamakta ve fosil yakıtlara gerek duymamaktadır. Diğer yöntemlerden çok daha az emek gerektirmektedir ancak meyve bahçeleri ve tarlalarındaki ürün verimliliği modern bilimin tüm teknik bilgisini kullanan Japonya'nın en verimli çiftliklerine benzemektedir [8].

Mollison ve Fukuoka aslında aynı yere ulaşmak için tümüyle farklı rotaları kullanmışlardır. Permakültür, ögele-rinin işlevsel bağlarını maksimize etmeyi hedef alan bir tarım sistemidir. Ürün ve hayvan yetiştirmeyi dikkatli bir su yönetimiyle bütünleştirmektedir. Evler ve diğer yapılar maksimum enerji verimliliğiyle tasarlanmaktadır. Buradaki anahtar kelime tasarımıdır. Permakültür, bilinçli bir şekilde tasarlanmış bir sistemdir. Tasarımcı, bilgisini, yeteneğini ve duyarlılığını bir plan yapmak, daha sonra planını uygulamak için dikkatli bir şekilde kullanmaktadır [8].

Fukuoka'nın doğal çiftçiliği ve permakültür neredeyse zıt yaklaşımlarına rağmen birbirlerine oldukça yakından benzemektedir. Permakültür, doğa içerisinde bolluk ve sürdürülebilirlikle yaşamın stratejisini planlamak için insan aklına dayanmaktadır. Fukuoka ise insan zekasını insanı yalnızca doğadan ayırmaya hizmet eden bir suçlu olarak görmektedir. Buna rağmen Permakültür Fukuoka'dan pek çok şey edinmiştir. Fukuoka, yabancı bitkiler gibi sebzeler yetiştirme, ziraat içermeyen aralıksız tahıl yetiştirme gibi tarımsal tekniklerin yanında, permakültürde eksik olan bir yaklaşım, doğal çiftçilik felsefesi, ruhsal bir temel vermiştir. Fukuoka doğal çiftçiliğin kişinin ruhsal sağlığından kaynak-lığına inanmakta ve toprağın iyileşmesini ve insan ruhunun arınmasını tek bir süreç saymaktadır [8].

Konvansiyonel tarım, erozyonun, ormansızlaşmanın ve kirlenmenin sebeplerinden biri olduğu gibi, toprağın verimliliğini de azaltmaktadır. Yenilenemez kaynaklar kullanmak-la, araziye derin sürmekle, yanlış çapalamakla, hatalı sulama-yı, suni gübre ve kimyasal ilaç kullanmakla toprakların en verimli tabakaları kaybedilmektedir. Bill Mollison, bu durumu "Şeytanca bir deha yıllarca uğraşsa, konvansiyonel tarım kadar yıkıcı bir şey bulamazdı." diyerek ifade etmektedir. Permakültür, insanlara konvansiyonel tarım yerine, doğal tarım teknikleriyle yapılabileceklerini öğretmektedir [12].

Permakültür üç bölümden oluşan bir etik anlayışına sahiptir. Permakültür etiği dünyaya özen göstermek, insana özen göstermek ve zaman, para ve malzeme fazlasını bu amaçlar için kullanmayı içeren bir yapıdan oluşmaktadır [2].

Dünyaya özen göstermek toprağa, canlı türlerine ve çeşitliliğine, atmosfere, ormanlara, mikro yaşam alanlarına, hayvanlara, suya, kısacası canlı veya cansız tüm varlıklara özen göstermeyi ifade etmektedir. Bu düşünce, zararsız ve

iyileştirici faaliyetleri, aktif korumacılığı, kaynakların tutumlu bir şekilde kullanılmasını içermektedir. İnsana özen göstermek, insanların doğa üzerinde belirleyici etkilere sahip olması bakımından önem arz etmektedir. Temel gereksinim-lerimizi karşıladıktan ve sistemlerimizi becerilerimiz doğ-rultusunda en iyi şekilde tasarladıktan sonra diğer insanların da bu hedefi gerçekleştirebilmesi için etkimizi ve enerjimizi ortaya koyabiliriz [2]. Permakültür, tüm bilim dallarına uygulanabilir ve adapte edilebilir, disiplinler üstü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir yaşam prensip-lerine sahiptir ve sürdürülebilir turizm ilkelere benzerlik göstermektedir. Tasarım aşamasında, üretme ve uygulama aşamalarında kişinin kendine yetebileceği tasarımlar, per-makültür prensipleri kullanılarak gerçekleştirilebilir. Permakültür ilkeleri şu şekilde sıralanmaktadır [11]:

- Bağıntılı yerleştirme: Her öge (ev,gölet,yol vs.) bir-birine hizmet edecek bir ilişki içerisinde yerleştirilmektedir.
- Her ögenin bir çok işlevi bulunmaktadır.
- Her önemli işlev diğer ögeler tarafından desteklen-mektedir.
- Ev ve yerleşim (mıntıklar ve dilimler) için etkin enerji planlaması yapılmaktadır.
- Fosil yakıt kaynakları yerine biyolojik kaynakların kullanılmasının önemi vurgulanmaktadır. Arazideki enerji (yakıt ve insan enerjisi) geri dönüştürülmektedir.
- Elverişli araziler ve topraklar elde etmek için doğal bitki ardılığı kullanılmakta ve hızlandırılmaktadır.
- Verimli ve interaktif bir sistem için faydalı türlerin po-likültüreliliği ve çeşitliliği sağlanmaktadır.
- En iyi sonuç için girintili ya da doğal şekiller kulla-nılmaktadır.

Permakültür' ün doğru ve etkili uygulanması ile yerel iklim koşulları dahi oluşturulabilmektedir. Örnek olarak Avusturya'nın Alp Dağları' nda permakültür prensipleri ile arazisini tasarlamış olan Sepp Holzer, 1000 metreden daha yüksek kotlarda limon ve üzüm yetiştirebilmektedir. Sepp Holzer arazisini ilk devraldığı anda arazisinde su kaynağı bu-lunmamaktadır. Hendekler açarak suyu tutmuş ve göletler oluşturmuştur. 45 hektarlık arazisinde zaman içinde 70 gölet meydana gelmiştir. Bu göletler yerel iklim oluşturarak daha çeşitli mahsul almanın yanında, doğal olarak bol miktarda balık üretmekte ve evinin elektrik enerjisini de sağlamaktadı.

- Permakültür' ün faydaları arasında:
- Bozulmuş doğanın, toprağın yeniden canlandırılması,
- Gıda ormanları ile gereksinim duyulan besinlerin do-ğal yollardan, daha az emekle üretilmesi,
- Doğayı bozmadan, kirlenmeden ihtiyaçtan daha fazla ürün alınabilmesi ve bu ürünlerin artan insan nüfusunu bes-lemeye kullanılabilmemesi,
- İhtiyaç olunan enerjinin önemli kısmının üretilmele-mesi ve fosil yakıtlara bağımlılığın azaltılması,
- Çok daha güzel, doğal bir ortamda yaşayabilme, çok daha anlamlı ve keyifli bir hayat sürebilme imkanı yer almaktadır.

Permakültür' ün yaygınlaşmasının çok yönlü faydalar doğuracağı aşikardır. Hükümet ve yerel yönetimlerin per-makültür çalışmalarını desteklemeleri, hatta koordine etme-lerinde fayda bulunmaktadır.

Günümüzde işsizlik gün geçtikçe büyüyen bir sorun olmaya devam ederken öbür taraftan da ülkemiz gittikçe çölleşmekte, biyokapasitesi düşmektedir. Şehirleşmenin, işsizliğin önüne geçilebilir ve ayrıca biyokapasitesinin de yükseltilebilmesi için kırsalda permakültür çalışmalarının

teşvik edilmesi gerekmektedir. Her ülkenin farklı doğa ve iklim koşullarına göre tipik permakültür sistem ve uygulamaları geliştirilebilmektedir. Bu sistemlerin o bölge insanına öğretilmesi, şehirden kırsala geri göç etmek isteyenlere permakültür uygulamaları için destekler ve gerekirse araziler verilmesi ülkeler için faydalı sonuçlar doğuracaktır [1].

Permakültür ilkeleri, sürdürülebilir turizm hedefleri ve ilkeleri ile paralel bir anlayış göstermektedir. Tarımsal ormancılık, yeşil alanlar için uygun teknoloji, aquaponics (balık ve sebze yetiştiriciliğinin birleşimi), ekolojik ayak izi, eko köy, çevre tasarımı, etnobotanik (bitki-insan ilişkilerinin incelenmesi), ev bahçeciliği, organik tarım, çok kültürlülük, yenilenebilir enerji, sürdürülebilir tarım, kentsel tarım gibi pek çok alanda permakültür tasarımları oluşturulmaktadır [4].

Permakültür tasarımında her öge birden fazla işleve hizmet etmeli, her işlevse birden fazla öge tarafından desteklenmelidir. Amaç, parçası olunan sürdürülebilir bir ekosistem yaratmaktır. Bir sistemin sürdürülebilir olabilmesi için, en azından ömrü boyunca yaşaması ve bakımı, ömrünün sonunda ise yenilenebilmesi için ihtiyaç duyacağı enerjiyi kendi içinde üretebilmesi gerekmektedir. Kendisini besleyebilen, gübreleyebilen, bakımını yapabilen, koruyabilen sürdürülebilir bir ekosistemi ise, birbiriyle ilişkili bitki ve hayvan sistemlerini, uygun mekânlarda ve uygun koşullarla bir araya getirerek tasarlanabilmektedir. Bu tasarım zaman içerisinde giderek daha az emek ve daha az dış enerji desteğine ihtiyaç duyacak, birkaç yıl içinde de, insanlara ihtiyaç duymaksızın, kendi doğal akışıyla sürdürülebilir hale gelecektir [12].

Permakültür, kitle turizminin neden olduğu çevre sorunlarını, hem çevre düzenleme etkinliği hem de sürdürülebilir yaşam tasarımları ile aza indirgenmesini ve çevresel farkındalığın bireylerde kalıcı bir şekilde oluşmasını sağlayabilmektedir. Şehir hayatından uzaklaşmak isteyen kişilere yönelik arazi tasarlama ve düzenleme, yeşillendirme çalışmaları, barınak inşa etme, bahçe işleri, organik tarım gibi öğeleri birleştiren ve bu faaliyetlerde katılımcıları ortak amaca dahil eden öğretici bir kavram ve sürdürülebilir yaşam alanları tasarlayan, doğaya zarar vermeyen ve onun iyileştirilmesi esasına dayanan bir sistem olarak önem arz eden permakültür, gönüllü turizmi, kırsal turizm, eko turizm ve agro-turizmde de doğası itibarıyla oldukça uygun bir yapıda bulunmaktadır. Permakültür uygulamaları, sürdürülebilir turizm türlerini deneyimlemek isteyen turistlere yönelik sunulan turistik etkinliklerde kullanılabilir ve turistler için eğitici bir özellik gösterebilir.

Dünya'da 2014 yılında 1421 permakültür projesi bulunmaktayken bu sayı 2015 Eylül ayı itibarıyla 2065 sayısına ulaşmıştır (permacultureglobal.org). Permakültür projeleri permakültürün uygulandığı ve eğitiminin yapıldığı, bununla birlikte ek faaliyetlerin sunulduğu eko köy veya çiftliklerden oluşmaktadır. Bu girişimlerden bazıları konaklama tesisi olarak hizmet vermektedir. Bunun yanında gönüllü organizasyonları aracılığıyla gelen kişiler de kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu girişimler sürdürülebilir turizm ve çevreye duyarlı kişilere yönelik cazip bir tatil seçeneği oluşturması bakımından önem taşımaktadır.

Türkiye'de permakültür toplulukları giderek artmakla birlikte gerek bloglar gerek diğer web platformlarında örgütlenmektedirler. Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de Permakültür' e giriş kursları, uluslararası geçerliliği olan Permakültür Tasarım Sertifikası (PDC) kursları, uygulamalı tasarım eğitimi ve permakültür eğitmen eğitimi konulu kurslar düzenlenmektedir. Uluslararası geçerliliği olan bu kursların süresi 12 saat ile 72 saat arasında değişmektedir

ve permakültür eğitmenleri tarafından verilmektedir (Ar & Uğuz, 2014: 227-230). Toplam 72 saatlik kursa katılanlar, uluslararası geçerliliği olan PDC sertifikasını alarak Permakültür Tasarımcısı olma yolunda adım atmaktadırlar. Dünya çapında birçok üniversitede PDC kredi olarak sayılmaktadır. Permakültür tasarımcısı, bir apartman balkonundan, kalabalık insan yerleşimlerine kadar her ölçekteki yaşam alanlarını permakültür etikleri çerçevesinde tasarlayabilmektedir. Bu beceriyi, edindiği deneyimlerle geliştirerek farklı projelere danışmanlık yapabilmekte ve kendi projelerini üretebilmektedir [3].

Türkiye'deki permakültür uygulamalarından bazıları; Gelecek Permakültür Projesi, Bostancık Çiftliği, İmece Evi Doğal Yaşam ve Ekolojik Çözümler Çiftliği, Bayramiç Permakültür Projesi, Ahlatdede Permakültür Uygulama Çiftliği, Güneşköy, Marmariç Projesi gibi isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, Bursa ilinde bulunan Belentepe Permakültür Çiftliği'nde uygulanan permakültür çalışmaları incelenmiştir.

AMAÇ YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışmanın amacı, literatürde ve uygulamada oldukça yeni bir kavram olan Permakültür'ü tanıtmak ve Bursa ilinde Osmangazi ilçesinde bulunan Belentepe Permakültür Çiftliği'nin Agro-turizm Permakültür ilişkisi ve uygulanabilirliğine olan bakış açısını değerlendirmektir.

Çalışmanın yöntemi olarak nitel araştırma tekniklerinden görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniği yaklaşımı, görüşme esnasında irdelenecek sorular veya konular listesini kapsamaktadır. Görüşmeci önceden hazırladığı konu ya da alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha detaylı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahip bulunmaktadır [15].

Çalışma kapsamında Belentepe Permakültür Çiftliği sorumlusu Taner Aksel ile gerçekleştirilen görüşme formu yaklaşımı dahilinde görüşme formunda yer alan sorular ve cevapları aşağıdaki gibidir:

1. Agro-turizm ve permakültür kavramları konusunda ne düşünüyorsunuz?

"Agro-turizm konusunu pek bilmiyorum. Biz bunu yapmıyoruz. Şehirli kırsala gidip hem tatil yapıyor hem de kırsal yaşamı deneyimliyor, anladığım bu. İyi bir şey tabii. Biz doğa ile uyumlu yeni bir yaşam tarzını yaşıyoruz, anlatmaya çalışıyoruz. Permakültür ise bilinçli olarak, doğal ekosistemlerdeki gibi çeşitliliğe, denge ve dirence sahip ve tarımsal anlamda bereketli ekosistemler tasarlama ve sürdürülebilir çalışmalarıdır. Arazi ve insanların ahenk içinde var olması; gıda, enerji, barınma gibi insan temel ihtiyaçlarının sürdürülebilir ve etik bir şekilde karşılanması hedefler. Günümüzde yapılması gereken, insanların temel ihtiyaçlarını, doğal yöntemlerle kendilerinin üretmelerini, karşılamalarını teşvik etmek olmalıdır. Permakültür bu yönde çok iyi bir yol göstericidir."

2. Belentepe Permakültür Çiftliği nasıl ve kimler sayesinde oluştu, sizi Belentepe Permakültür Çiftliği'ni kurmaya iten nedenler nelerdir?

"12 yıl kadar önce Uludağ eteklerinde 14 dönümlük bir buğday tarlası almış meyve ağacı ve bolca üzüm dikmiştim. Ancak bilinçsizce ve köylülerin önerileri ile yapmıştım bunları ve zaman içinde pek te başarılı olmadığını gördüm. Arazide kimyasal gübre veya ilaç kullanmıyordum, belki bu nedenle pek verim alamıyordum. Ama eğer bu araziye değer-

lendireceksem, doğal tarımı hakkıyla öğrenmem gerektiğini farkettim. Araştırmalarım beni "Permakültür" ile tanıştırdı. Kursları araştırırken 2010 Kasım'ında Permakültür kurucusu Bill Mollison'un İstanbul'da bir kurs vereceğini öğrendim, hemen katıldım ve bu kursla birlikte hayatım değişti. Birkaç aylık ön hazırlık sonrasında Ekim 2011'de Uludağ'da ben, kardeşim, bir yakınımız ve iki ustadan oluşan ufak bir kadro ile çalışmaya başladık."

3. Uyguladığınızı Permakültür tasarımları nelerdir?

"2013 yılının yaz aylarında çiftliğimizin binaları neredeyse tamamlanmıştı ve artık araziden ürün elde etmeye ve bu ürünleri işlemeye başlamıştık: konserveler, reçeller, tursular, v.b. İlk defa kendi peynirimizi ürettik, peynir ve diğer ürünleri saklayacak mahzenler inşa ettik. 2015 itibarıyla Çiftlikte Mevcut Temel Ürünlerimiz: Üzüm bağı: yaklaşık 600 kök üzüm, Meyve ağaçları: kiraz, vişne, armut, elma, erik, ceviz, Sebze, meyveler, Tahullar, gölet etrafında su kültürleri, tavuk/ördek yetiştiriciliği ,Küçükbaş hayvanlar, Derin bitki yataklarının çoğaltarak yoğun sebze/meyve üretimi, Civar köylerin doğal ürünlerinin işlendiği mutfak (süt ürünleri, doğal sebze ve meyveler)."

4. Çiftliğinizin toplumla ilişkisi nasıl gerçekleşiyor, ziyaretçilerinize hizmet sunuyor musunuz, sunuyor iseniz bunlar nelerdir?

"Belentepe aktiviteleri ve eğitimleri de olan bir uygulama, araştırma çiftliğidir. Üniversite hocaları, ziraat, mimarlık, mühendislik öğrencileri, aileler, yerli yabancı gönüllüler gelip gider; birlikte çalışmalar yürütülür. Permakültür ve sürdürülebilir yaşam kursları düzenleriz, bu kurslar 2-5 gün arasında değişir. 2 günlük kursa temel bilgiler verilir. Permakültür nedir, niye önemlidir, dünyanın mevcut durumu, sürdürülebilirlik, permakültür tasarımı ve Belentepe örneği, bahçecilik, toprak iyileştirme, su tutma, doğal yapılar, temiz enerji, geri dönüşüm gibi konuları ele alırız. Ayrıca türlü atölyelerimiz vardır: mantar üretim, peynir, ekmek yapma. Yazları gençlik ve çocuk kampları da düzenleriz. Bunların yanında gönüllüler ile birlikte bahçecilik yaparız (kompost, malç, EM gübre, ekim/dikim, bakım...). Çalışmalar sırasında sürekli permakültür uygulamaları yapıldığından – iş yapılırken permakültür açısından önemi ve nelere dikkat edilmeli gibi türlü konuları uygularken anlatırız. Böylece gönüllüler ve ziyaretçiler ayrılırken oldukça geniş bilgi almış olurlar. Mutfak ve temizlik işleri için görev dağılımı yaparız, herkes bir görev alır. Böylece ziyaretçiler üretmek permakültür deneyiminin bir parçası olurlar. Akşamları hep birlikte mutfakta, kubbe evde veya ateş karşısında muhabbet edilir, müzik yapılır. Taş evdeki kütüphanede doğal yaşam ve permakültür üzerine birçok kitap bulunur; isteyen boş vakitini kütüphanede geçirebilir. Cıvarda türlü yürüyüş parkurları vardır. Ayrıca Bursa merkeze 30 dk. Ve Uludağ zirveye de 20 dk. mesafedeyiz, isteyen boş zamanda gezebilir."

5. Çiftlik oluşturma fikrini başkalarına önerir misiniz, maliyetleriniz yüksek mi?

"Öneriyoruz tabii ki. Çiftlikte herşeyi üretmiyoruz, çevre köylerle, üreticilerle yardımlaşma, paylaşma ile daha fazla doğal gıdayı üretip şehirli dostlara ulaştırabilme şansımız var. Şimdilerde bu alanda çalışmalarımız yoğunlaştı ve bağlantılar kurarak üretici ile tüketiciyi bir araya getireceğiz. Bizinkine benzer projeler yapmak isteyen, yapmakta olan insanlara destek olmaya başladık. Bilgi, beceri, kaynaklarımızla diğerlerinin projelerine türlü destekler veriyoruz: temiz enerji kurulumları, arazi tasarımı, doğal yapı inşası..."

6. Size göre Agro-turizm ve permakültür birlikte uygulanabilir mi, faaliyetlerinizi Agro-turizm ile birleştirmeyi

düşünür müsünüz?

"Biz agro-turizm faaliyetleri gerçekleştirmeyi düşünmüyoruz. Sadece eğitim ve aktivite dönemlerimizde konaklama hizmeti verebiliriz."

7. Çiftliğinizin hedefleri, gelecekte uygulamayı düşündüğünüz uygulamalar ve yapmak istedikleriniz nelerdir?

"Belentepe çiftliği daha çok genç, yapacağımız, yapmak istediğimiz çok şey var. Gönüllülere ihtiyacımız var ama onlara verebileceğimiz de çok şey var. Tüm bilgi ve tecrübelerimizi herkesle paylaşmak isteriz ki hem bizim çiftliğimiz hem de diğer bahçeler, uygulamalar, çiftlikler daha başarılı, üretken olsun. İlk hedefimiz çiftliği mümkün olduğunca dirençli ve kendine yeten bir hale getirmek. Daha 2-3 yıl bu alanda yoğun çalışmalarımız devam edecek. İkinci hedefimiz de vakit buldukça çiftlik dışına çıkıp benzer uğraşlardaki dostlara yardım edebilmek. Çiftlik düzene girdikçe bizim de ikinci hedef için daha fazla vaktimiz olur ve diğerlerine daha fazla faydamız dokunur diye umut ediyoruz."

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, görüşme yapılan kişinin permakültür hakkında detaylı bilgi sahibi olduğu, permakültür uygulamalarını gerçekleştirebilecek yetkinliğe ulaştıktan sonra bu uygulamaları bir çiftlik edinerek orada faaliyete dönüştürdüğü, gelen ziyaretçilerle eğitim odaklı bir ilişki içinde bulunduğu ve geleceğe yönelik hedef ve planlarının Belentepe Permakültür Çiftliği'ni daha geliştirmek ve diğer permakültür çiftliklerine yardımcı olmak olduğu anlaşılmaktadır. Bunların yanında çıkan sonuçlar doğrultusunda agro-turizmle ilgili herhangi bir çalışma ya da girişimde bulunmadığı ya da bulunma düşüncesinde olmadığı ve kısa vadede turizm sektörüyle ilgilenmeyeceği anlaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde sürdürülebilirlik kavramıyla sıklıkla karşılaşmaktayız. Konu ile ilgili yapılan bir çok çalışma olmasına rağmen uygulamalar konusunda tatmin edici sonuçlara ulaşamamakta, doğanın ve dünyanın bir sınırı olduğunu anlamakta zorlanmaktayız. Sürdürülebilirlik ile ilgili etkili sonuçlara ulaşabilmek için sürdürülebilirliğin bir bütün halinde düşünülmesi, gerekli fedakarlık ve değişikliklerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Hala gelişen ve dünyada hızla yayılan bir sistem olan permakültür, sürdürülebilir yaşamı gerçekleştirebilmek için en etkili ve başarılı yollardan bir tanesi olarak görülmektedir. Permakültür ilkelerinin sürdürülebilir turizm ilkeleri ile benzerlik göstermesi nedeniyle iki alanın da birbirinden faydalanabileceği fikrini ortaya çıkarmıştır.

Yapılan çalışma doğrultusunda permakültür kavramı açıklanarak Belentepe Permakültür Çiftliği kapsamında gerçekleştirilen permakültür uygulamaları ve agro-turizme bakış açısı tespit edilmiştir. Permakültür kavramının küresel ısınma, çölleşme gibi sorunların giderilmesi için getirdiği çözümler bakımından önümüzdeki yıllarda daha çok karışımıza çıkacak bir kavram olacağı düşünülebilir. Belentepe Permakültür Çiftliği'nde agro-turizm faaliyetleri ile ilgili hizmet verilmesi şu an için düşünülmektedir. Ancak yapısı itibarıyla agro-turizm ve permakültür birbirinden beslenebilir. Çalışmada görüşülen çiftlik sahibinin agro-turizm ile ilgili bilgisinin bulunmaması sonucundan yola çıkılarak çiftlik sahiplerinin sürdürülebilir turizm ve çeşitleri ile ilgili bilgilendirilmesi ve eğitilmesi fayda sağlayabilir. Çalışma konusu ile ilgili görülen eksiklikler sonucunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Permakültür uygulamalarının bu turizm çeşitlerinde hangi kriterler konusunda ilerleyeceği tespit edilerek turizm kapsamında kullanılma potansiyelinin belirlenmesi,

- Çiftliklere olan talebin ve çiftlik ziyaretçilerinin profiline belirlenmesi ve bu kişilere yönelik pazarlama faaliyetlerinin araştırılması,

- Destinasyon çekiciliği bağlamında permakültür ve agro-turizm çatısı altında yeni turistik ürünlerin oluşturulması,

Bu bağlamda, ilerleyen zamanlarda konu ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılara öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Permakültür kavramı konusunda daha fazla çalışma yapılarak literatürün genişletilmesi,

- Kırsal kalkınma, kırsal turizm, eğitim turizmi, gönüllü turizmi, eko turizm, yeşil turizm konuları ile permakültür ilişkisinin değerlendirilmesi,

- Dünya ve Türkiye'deki permakültür çalışmalarının incelenmesi ve bunlar ile ilgili farklı araştırma yöntemleri kullanılarak çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

[1] Aksel, T. (2015). Permakültür Nedir, <http://www.belentepe.org/sayfa.asp?sayfa=36&tablo=yazilar> (E.T.:16.09.2015).

[2] Ar, H., Uğuz, S. (2014). Sürdürülebilir Turizm Çerçevesinde Gönüllü Turizmi ve Permakültür İlişkisi: Permakültür Çiftlik ve Köy Uygulamaları: *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi: Araştırma Bildirileri*.<http://anatoliajournal.com/lisansustukitaplar/2014.pdf> (E.T.:18.05.2015).

[3] Aytekin, D. (2012). Geleceğinizi Tasarlayın, <http://www.yesilist.com/cms.php?u=permakultur-ile-gelece-inizi-tasarlamak-ister-misiniz-&id=184> (E.T.:16.09.2015).

[4] Bulut, Z., Yılmaz S. (2008). Permaculture Playgrounds as a New Design Approach for Sustainable Society. *International Journal of Natural and Engineering Sciences*, 2(2): 35 – 40.

[5] Civelek, M., Çeken, H., Dalgın, T. ve Ekiztepe, B. (2013). Menemen Yöresinde Agro-Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(2): 1 – 7.

[6] Çıkin, A., Çeken, H., ve Uçar, M. (2009). Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi, Agro-Turizm ve Ekonomik Sonuçları. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 15(1): 1 – 8.

Demir, C., Çevirgen, A. (2006). *Eko turizm Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

[7] Kirk, D. (1996). *Environmental Management for Hotels: A Student's Handbook*, Oxford: Butterworth-Heinemann.

[8] Korn, L. (2003). Masanobu Fukuoka's Natural Farming and Permaculture.

<http://www.permaculture.com/node/140> (E.T.:18.05.2015).

[9] Kozak, M., Bahçe, S. (2012). Özel İlgi Turizmi, Ankara: Detay Yayıncılık.

[10] MARTAB. (2012). Marmaris Turizm Birliği Köyleri Kırsal Turizm Envanteri Projesi: Pazar Analiz Raporu.

<http://geka.org.tr/yukleme/dosya/DFD-011-075%20MARTAB,%20K%C4%B1rsal%20Envanter%20Raporu%20%2823.07.2012%29.pdf> (E.T.:17.05.2015).

[11] Mollison, B. (2011). *Permakültüre Giriş*, İstanbul: Sinek Sekiz Yayınevi.

[12] Onuk, M. (2014). Permakültür. *Yeniler-Der-*

gi, Aralık 2014. <http://www.kuraldisi.com/permakultur/> (E.T.:17.05.2015).

[13] Tekin, Ü. (2008). Fındık Kabuğunda Permakültür, <http://www.habitat.org.tr/permakultur/368-findik-kabugunda-permakultur.html> (E.T.:15.09.2015).

[14] Wearing, S., Neil, J. (2000). *Ecotourism: Impacts, Potentials and Possibilities*, Oxford: Butterworth-Heinemann.

[15] Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.